

Особливості виявлення злочинів, пов'язаних з сексуальною експлуатацією

Нсбитов А.А., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС, кандидат юридичних наук

Законодавством України завдання щодо виявлення злочинів покладається на оперативні підрозділи МВС України, які є суб'єктом оперативно-розшукової діяльності. Так, відповідно до статті 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1] підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень.

Дослідженню різних аспектів роботи, пов'язаної з виявленням злочинів, присвячували свої наукові праці такі вчені, як В. І. Василичук, О. М. Ємець, М. С. Мазуренко, Д. Й. Никифорчук, С. С. Овчинський, М. А. Погорецький, Г. К. Сінілов, І. В. Сервецький, С. С. Чернявський, В. П. Шеломенцев та інші. Але враховуючи останні організаційно-правові зміни в діяльності правоохоронних органів залишається актуальним питання про удосконалення роботи щодо виявлення неочевидних злочинів, у тому числі пов'язаних з сексуальною експлуатацією. Виходячи з цього, ставимо собі завдання: виробити та надати рекомендацій оперативним підрозділам МВС України щодо виявлення злочинів, пов'язаних з сексуальною експлуатацією, зважаючи на особливості такої роботи в сучасних умовах.

Загалом виявлення злочину полягає у виявленні (встановленні, фіксації, позначенні і так далі) дії або бездіяльності, події, що містить ознаки, які характеризують її як злочин, тобто дії, яка в Кримінальному кодексі України описується (кваліфікується) як злочинна. Нерідко виявлення факту, що містить ознаки злочину, не вимагає особливих зусиль. Про нього стає відомо як би само собою: про його вчинення повідомляють люди або організації, які потерпіли від чийось шкідливих дій. Проте у багатьох випадках факт вчинення злочину ретельно приховується і його виявлення потребує зусиль компетентних органів [2]. Виявити злочин означає встановити, виявити за допомогою оперативно-розшукових сил, засобів, методів і заходів імовірність підготовки до злочину, вчинення злочину або вчинених раніше злочинів, які маскують, зберігають у таємниці, тому вони залишаються невідомими для правоохоронних органів і громадян [3, с. 160].

Проведена аналітична робота у сфері правового забезпечення функціонування оперативних підрозділів МВС України, а також щодо тлумачення слів, дозволяє висловити авторське бачення відносно понятійного апарату. Так, пропонуємо під виявленням злочинів, пов'язаних з сексуальною експлуатацією, розуміти регламентовану

чинним законодавством України діяльність уповноважених державних органів щодо пошуку, встановлення та фіксації фактів вчинення передбачених Кримінальним кодексом України суспільно небезпечних винних діянь, пов'язаних з сексуальною експлуатацією людини.

Виявлення злочинної діяльності, пов'язаної з сексуальною експлуатацією, може відбуватись шляхом отримання повідомлення про такі факти від фізичних або юридичних осіб. Це можуть бути особи, залучені до сексуальної експлуатації, а також інші особи, яким в силу певних обставин стало відомо про вчинення злочинів, пов'язаних з сексуальною експлуатацією.

Однак, необхідно наголосити на тому, що подібній протиправній діяльності притаманний високий рівень латентності, що означає властивість процесів перебувати у прихованому стані, не виявляючи себе. Латентна злочинність – це частка злочинності, яка не одержує відображення в кримінальній статистиці та не стає предметом кримінального судочинства [4].

Це говорить про те, що особи, яким стало відомо про злочини, пов'язані з сексуальною експлуатацією, далеко не завжди звертаються з відповідними повідомленнями та заявами до правоохоронних органів. Тому оперативний підрозділ повинен проводити ініціативну роботу щодо виявлення ознак подібних злочинів.

Практика доводить, що для виявлення злочинів, пов'язаних з сексуальною експлуатацією, оперативні підрозділи МВС України повинні активно проводити пошукову роботу із залученням негласних штатних та позаштатних працівників, а також використовувати конфіденційне співробітництво, що передбачено статтею 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1]. Згідно з цією статтею, саме оперативні підрозділи мають право отримувати від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені.

Уважаємо перспективним з метою встановлення інформації про сексуальну експлуатацію використовувати можливості мережі Інтернет, за допомогою якої може здійснюватись пошук клієнтів, які бажають отримати сексуальні послуги, а також осіб, яких залучають до їх надання. Крім того, сьогодні в соціальних мережах у відкритому доступі зберігається багато інформації про широке коло людей, у тому числі тих, яких оперативний підрозділ може перевіряти на причетність до протиправної діяльності. Також в Інтернеті зберігається чимало файлів з фото - та відеоматеріалами, що можуть засвідчити певні факти сексуальної експлуатації або пов'язаної з нею діяльності.

Іншим важливим напрямком у виявленні злочинів, пов'язаних з сексуальною експлуатацією, є активізація та поглиблення співробітництва з правоохоронними органами інших держав, особливо якщо до протиправної діяльності причетна організована група або злочинна організація з транснаціональними зв'язками. Оперативний підрозділ МВС України може також виявити такі злочини, отримавши інформацію від інших правоохоронних органів України і від представників органів державної влади та місцевого самоврядування.

Уважаємо доцільним забезпечення безперервної взаємодії оперативного підрозділу МВС України з неурядовими організаціями, які надають допомогу жінкам та дітям, які постраждали від торгівлі людьми, а також сексуального або фізичного насильства, що можуть сприяти виявленню фактів сексуальної експлуатації. Також необхідно приділяти увагу моніторингу роботи шлюбних та ескорт агенцій, масажних салонів, туристичних фірм, агентств з працевлаштування на предмет чи не є задекларована діяльність прикриттям справжнього заробітку, який отримується шляхом сексуальної експлуатації людини.

Інформація, яка становить оперативний інтерес для виявлення злочинів, пов'язаних з сексуальною експлуатацією, може бути отримана від осіб, раніше судимих, насамперед за торгівлю людьми або злочини проти моральності, оскільки їм часто відомо про вчинення сексуальної експлуатації іншими особами, можливо з якими працювали раніше або з якими були конкурентами в протиправному бізнесі.

Оперативному підрозділу МВС України обов'язково потрібно проводити відповідну роботу із вже встановленими потерпілими від сексуальної експлуатації особами на предмет отримання та подальшої перевірки інформації про раніше не відомі факти сексуальної експлуатації та про ще не встановлених потерпілих осіб, а також про осіб та організовані злочинні угруповання, причетні до такої протиправної діяльності.

Оперативним працівникам при розслідуванні вже порушених кримінальних проваджень необхідно вживати заходів щодо отримання інформації про раніше не встановлені випадки сексуальної експлуатації людини, оскільки висока вірогідність того, що не всі епізоди злочинної діяльності вже виявленні, а також що ще не всі учасники організованої групи або злочинної організації встановлені.

Підсумовуючи викладене зазначимо, що проведений нами аналіз різних аспектів виявлення правоохоронними органами злочинів, пов'язаних з сексуальною експлуатацією, дозволив запропонувати рекомендації для оперативних підрозділів МВС України щодо такої роботи в сучасних умовах з урахуванням її особливостей, які можуть бути використані в боротьбі з цими ганебними діями. Крім того, оприлюднено авторське бачення щодо поняття виявлення злочинів, пов'язаних з сексуальною експлуатацією, що слугуватиме підґрунтям для подальших наукових досліджень у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 22, ст. 303.
2. Правоохранительные органы: учебник / К. Ф. Гуценко, М. А. Ковалев ; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Зерцало, 2000. – 400 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bibliotekar.ru/pravoohranitelnye-organy/147.htm>
3. Сервецький -І.В. Завдання розшукового права // Юридична наука № 6/2011. – С. 158-168.
4. Латентність: Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>